

Babītes novadā izveidota brīvdabas vēstures ekspozīcija

20.10.2020.

Pēdējo gadu laikā identitātes jautājumam ir bijusi pievērsta uzmanība arī diskusijās par novadu reformu. Kopš Latvijas valstiskuma atjaunošanas ikkatrs novads un pagasts 30 gadu garumā ir centies identificēt sevi un veidot savu īpatno, atšķirīgo un citiem pamanāmo identitāti. Projektu konkurss „Ģimenei. Videi. Izaugsmei Babītes novadā” ir viena no iespējām, kā var īstenot savas ieceres arī šajā jomā.

Gadiem biju domājis par atšķirīgu pieeju novada kultūrvēsturiskā mantojuma popularizēšanai. Babītes novada projektu konkurss pamudināja realizēt ideju par brīvdabas vēstures ekspozīciju "Izauklētā brīvība Babītes novadā", kurā caur Babītes novada iedzīvotāju likteņiem tiktu atainots ceļš no tā saucamās Putna brīvības (19.gs. zemnieku brīvlaišanas) līdz neatkarīgai – brīvai Latvijai.

Babītes novada pašvaldība konkursa ietvaros atbalstīja divas ekspozīcijas kārtas, kas reizē ir arī divi velo izziņas maršruti : Vīkuļi – Skārduciems – Dumpju ciems – Plūģu ciems un otrs : Sēbrciems – Brīvkalni – Beberbeķu muiža.

Jaunā brīvdabas ekspozīcija veidota kā lauku vides dizaina elements – proti: ar vēsturiski pamatotu atsauci uz Babītes novadā kādreiz eksistējušiem verstu stabiem vai zirgu slitas elementiem. Verstu stabi novadā pastāvējuši kopš 17. gadsimta un saglabājušās dokumentālas liecības par to esamību un izvietojumu. Tādējādi viens no ekspozīcijas vizuālajiem tēliem ir novadam raksturīgs, pamatots un iekļaujas apkārtējā vidē. Verstu stabi, pie kuriem izvietota vēsturiskā informācija metaforiski attēlo brīvības ideju. Ceļi cauri Babītes pagastam vijās uz Kurzemi un tālāk uz Eiropu. Eiropa Apgaismības laikmetā ir brīvības, cilvēku līdztiesības ideju šūpulis un daudzu lasīt protošu latviešu skatieni bija vērsti uz Brīvības pusi ar cerībām pēc jaunām pārmaiņām šeit uz vietas.

Brošūras, grāmatas vai informācijas stendi !? joprojām nav vienota viedokļa, kas cilvēkus uzrunā vairāk. Daži apgalvo, ka vides zīmes – izziņas stendi ir labākas kā brošūras vai grāmatas. Jāatzīst, ka velo/pārgājiena maršrutiem piemīt lielāks potenciāls kā grāmatai vai nelielam novada muzejam, jo tādējādi vēsturiskā informācija tiek pasniegta konkrētā notikuma vietā, un novada ļaudis iepazīst ne tikai vēsturi, bet arī savu novadu. Bet tā kā Babītes novadā jau ir kultūrizglītības centrs “Vietvalži”, kas lieliski pilda novada muzejisko funkciju, jaunajai iecerei par novada identitāti meklēju citu risinājumu – izzināt vēsturi brīvā dabā. Projektā realizētie astoņi ekspozīcijas objekti apzināti izvietoti tajā Babītes novada teritorijā, kas pieguļ Piņķu ciemam un apkārtējiem mazciemiem. Tas darīts drošības aspekta dēļ, lai interesentu – velotūristu plūsmai būtu jāpārvietojas vai nu pa izbūvētiem velo celiņiem vai pagasta mazākas nozīmes ceļiem.

Bez vēsturiskās informācijas, novada apceļotāji varēs iepazīt arī vēsturisko un nu jau zudībā gājušo veco mazciemu vietas – Plūģu, Vīkuļu un Dumpju ciemus. Dumpju ciems ir viens no tiem mazciemiem, kas jau zaudējis savu apbūvi, bet 19.gs-20.gs.sākumā tur atradās vienas no spēcīgākajām apkārtnes saimniecībām. Dumpju ciema apkārtnē norisinājās Brīvības cīņas 1919. gadā un Sarkanās armijas uzbrukums 1941. gadā, savukārt Plūģu ciemā 19.gs. beigās bija viens no pēdējiem lepras uzliesmojumiem mūsu novadā.

Foto: Verstu stabs Plūgu ciemā

Foto: Verstu stabs pie Kalnakroga Brīvkalnos

Foto: Verstu stabs Vīkuļu ciemā

Sevišķi liels prieks, ka ar projekta finansējumu izdevās uzstādīt piemiņas zīmes novadā dzimušajiem cilvēkiem, kas drosmīgi aizstāvēja savas idejas, kas veidoja Latvijas vēsturi un tās valstiskumu – Ansim Leitānam (Skārduciemā) un Augustam Raņķim (Brīvkalnos). Grāmatizdevējs Augusts Raņķis dzimis 1875. gadā Piņķu pagasta Kalnakrogā un 1918. gada 17. novembrī ievēlēts par Tautas padomes locekli, kā Latvijas Demokrātiskās partijas pārstāvis uzstājās Latvijas valsts pasludināšanas aktā 1918.gada 18. novembrī. Jāatzīmē, ka šajā svinīgajā aktā lemt tiesības bija tikai 40 uzaicinātiem pārstāvjiem no visas Latvijas un A.Raņķis bija viens no viņiem. Turpmākos gados A.Raņķis neiesaistījās lielajā politikā un tādējādi tika mazāk pieminēts kā mūsu valsts cēlājs un dibinātājs. Piemiņas zīme Augustam Raņķim iecerēta kā vecu lauku māju durvju tēls, caur kurām Latvijas nākotnē raugās A.Raņķis.

Foto: Vides objekts pie Augusta Raņķa dzimtajām mājām Kalnakrogā un Anša Leitāna piemiņas zīme Skārduciemā

Patriotisko centienu veidošanos būtiski ietekmēja latviešu literārās valodas, latviešu žurnālistikas attīstība 19.gadsimta vidū. Viens no spožākiem apgaismības ideju – cilvēcisko brīvību atzīšanas un popularizēšanas sekmētājiem bija A.Leitāns. 19. gadsimtā iekšpolitisko procesu ietekmē noslēdzās ceļš uz latviešu tautas veidošanās posmu un aizsākās latviešu nācijas veidošanās – A.Leitāns bija viens no šī procesa stūrakmeņiem, un tādēļ jo būtiskāk, ka Babītes novads var lepoties, ka A.Leitāna dzimtā vieta ir Skārduciema Ļutās, kur izveidotajā piemiņas zīmē ikviens novada apceļotājs varēs iepazīties ar Leitāna un viņa sievas Katrīnas radošo darbību.

Savukārt apjomīgākais vēsturiskās informācijas ziņā ir pie vēsturiskās Pēterskolas Sēbruciemā novietotais izziņas stends – „Laika grāmata”. Sēbruciema teritorija vairākus gadsimtus ir bijusi Babītes sabiedriskās, kultūras un izglītības cents. „Laika grāmata” apkopota informācija par būtiskākām norisēm novada dzīvē 18.-20.gs. un aptver trīs galvenās tēmas – izglītība, kultūra, pārvalde. Apmeklētāji varēs iepazīties ar pirmo skolotāju sarakstu vai izplatītākajiem uzvārdiem novadā 19.gadsimta vidū.

Foto: "Laika grāmata" pie Pēterskolas Sēbruciemā.

Projekts brīvdabas vēstures ekspozīcija "Izauklētā brīvība Babītes pagastā" nav vēstures grāmatas izklāsts, bet unikāls, Latvijas citos novados pēc līdzības neatrodams tūrisma objekts, kas stiprinās mūsu novada identitāti un veicinās apkaimju piederības sajūtu, pandēmijas laikā nodrošinās alternatīvu brīvā laika pavadīšanu un rosinās uz vides sakopšanu konkrētajos mazciemos.

Vēlos izteikt vislielāko pateicību visiem iesaistītajiem novada cilvēkiem, kas atļāva ekspozīcijas daļas uzstādīt uz savas zemes : Bērtulsonu, Dūšeļu, Pilienu, Indriksonu un Gruduļu ģimenēm vai sniedza atbalstu informācijas vākšanā : Aijai Oginskai, Veļičko, Novikovu un Strautu ģimenēm.

Mārtiņš Mitenbergs, vēsturnieks un projektu "Babītes novada brīvdabas vēstures ekspozīcijas "Izauklētā Brīvība Babītes pagastā"" izbūves 1. un 2.kārtas autors

Projekts "Babītes novada brīvdabas vēstures ekspozīcijas "Izauklētā Brīvība Babītes pagastā"" (1. un 2.kārta) ir saņēmis Babītes novada pašvaldības līdzfinansējumu projektu konkursā "Ģimenei. Videi. Izaugsmei Babītes novadā".

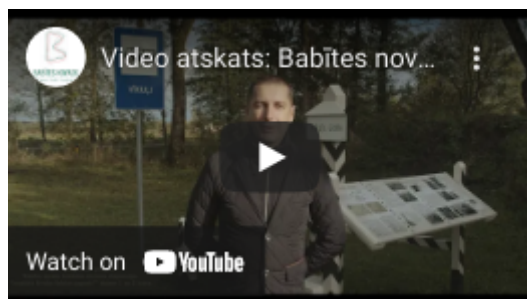
Pamazām noslēdzas Babītes novada pašvaldības projektu konkursā "Ģimenei. Videi. Izaugsmei Babītes novadā" izvēlēto un līdzfinansēto projektu aktivitātes.

Par katru projektu pastāstīt aicinājām pašus projektu autorus.

Šoreiz atskats video formātā uz fonda "SANA MARE" īstenotajiem projektiem "Babītes novada brīvdabas vēstures ekspozīcijas "Izauklētā Brīvība Babītes pagastā" izbūves 1. un 2.kārta".

Projektos īstenotais ir kā turpinājums pagājušajā gadā fonda uzstādītajam vēstures izziņas stendam Skārduciemā. Abās kārtās šogad tika izveidoti astoņi vēstures izziņas objekti. Divi objekti veidoti kā piemiņas zīmes konkrētajās vietās dzimušajiem – Latvijas vēsturē nozīmīgajiem cilvēkiem – Ansim Leitānam un Augustam Raņķim. Pārējie objekti ietver vietas vēsturi un būtiskākos notikumus ciemā, bet kontekstā arī pieminēti apkārtnes cilvēki vai dzimtas.

Par šī gada projektos paveikto stāsta projekta vadītājs – vēsturnieks Mārtiņš Mitenbergs.

<https://www.youtube.com/watch?v=lqLbjNt4N4M>

“Savus spēkus un idejas Babītes novada konkursam piedāvāju jau otro gadu. Pirmajā gada realizējam projektu Skārduciemā, kur mēs ar vietējiem (iedzīvotājiem) mēģinājām izpētīt Skārduciema vēsturi un uztaisījām tādu interesantu objektu kā autobusa pietura ar izziņas stendu. Sapratu, ka cilvēkiem ir tik daudz ko teikt un stāstīt, un arī – Babītes novada vēsturei ir daudz neatklātu lietu, tāpēc arī nolēmām, ka arī šajā gadā būs pieteikums.”

Sākumā vēsturniekam bija ideja tikai par viena projekta daļu – „Izauklētā brīvība Babītes pagastā”, kas vairāk bija domāta stāstiem par personībām, kuras savulaik dzīvojušas Babītes pagastā un ar savu radošo darbu un savām idejām aizrāvušas apkārtējos cilvēkus.

Viena no šādām personībā ir publicists Ansis Leitāns, kas ir dzimis Skārduciemā.

“Rakstot pirmo pieteikumu šogad, sapratu, ka apkārt ir ārkārtīgi daudz nostāstu, interesantu lietu, un vienā tēmā tie neiekļaujas, tāpēc pēdējā brīdī tapa vēl arī otrā kārta un, godīgi sakot, es riskēju, jo nezināju, cik lielā mērā Babītes novada pašvaldība būs pretimnākoša, jo ieceres bija ļoti grandiozas – tie bija astoņi vides objekti, un projekts tapa ziemas laikā, tad mēs par pandēmiju nemaz nerunājām, bet projekts ļoti labi sasaucās ar reālo mūsdienu situāciju, jo man negribējās, lai šie objekti ir kādā vienā telpā, ka šis stāsts būtu iekalts kādā vienā vietā, bet, lai cilvēki dodas un iepazīst Babītes novadu. Ja tas ir stāsts par Dumpju ciemu, lai viņi atrod un aizbrauc uz Dumpju ciemu. Ja tas ir stāsts par Kalnakrogu, tad, lai viņi aizbrauc un dzīvē arī apskatās šo Kalnakrogu.”

Vēsturnieks stāsta, ka uzstādītie vides objekti reizē atgādina par tām vietām, kas varbūt vairs tik labi mūsdienās neizskatās, daļa pat ir aizgājusi zudībā (piemēram, Plūgu ciems, kur ir palikusi tikai viena kūts), bet reizē kalpo arī kā velomaršruts, kas, izkustoties dabā, var bagātināt arī ļaužu zināšanas par sava novada vēsturi.

M.Mitenbergs ir gandarīts, ka ar šiem projektiem ir izdevies iekustināt arī apkārtējo mazciemu cilvēkus, kas bija ļoti atsaucīgi projektu tapšanas laikā – “piedāvāja gan savus albumus izpētīt, gan arī ļoti daudzi – kādu tehnisko palīdzību, ja tas būs nepieciešams, un, kas ir ļoti būtiski, liela daļa no šiem jaunajiem vides objektiem ir uzstādīti uz privātas zemes. Tātad arī bija jāpanāk atļauja no šiem cilvēkiem, un tur nebija absolūti nekādas pierunāšanas, visi bija ļoti gandarīti, jo no pirmā projekta laika viņiem bija radies priekšstats ka tas (rezultāts) būs kvalitatīvs darbs. Tās bija ļoti garas, patīkamas sarunas – gan par to, kā tas izskatīsies, gan – ko mēs tur rakstīsim, un ideju bija vairāk nekā spējām ielikt stendos, jo visam jau ir kaut kādas robežas”.

Runājot par izziņas stendiem, kas veltīti nozīmīgām personībām, M.Mitenbergs lepojas ar jaunlatvietim Ansim Leitānam veltīto stendu, tāpat vēsturnieks stāsta, ka ar projektu “varējām izcelt vienu no sava pagasta dižgariem – tas ir Augusts Raņķis – cilvēks, kurš ir piedalījies mūsu valsts dibināšanā 1918.gada 18.novembrī. Latvijas vēsturē bija tikai 40 cilvēku, kas bija klāt šajā brīdī un bija tiesīgi balsot par mūsu valsti. Un mūsu pagastā ir dzimis Augusts Raņķis. Padomju okupācijas gadus un arī Atmodas gadus viņš bija kaut kā palaists garām, un mēs nebijām viņu apzinājuši kā savējo. Domāju, ka novembra pasākumu ietvaros jaunie izziņas stendi un tajos ietvertais saturs varēs dažādot mūsu pasākumu klāstu – mēs varētu doties ne tikai uz Piņķu kapiem pie Lāčplēša Kara ordeņa kavalieriem, bet arī aiziet uz Kalnakrogu, kur ir dzimis Augusts Raņķis, un turēt godā šo cilvēku”.

Pateicoties šim projektam, arī pie Beberbeķu muižas ir tapis neliels izziņas stends, kur var izlasīt muižas vēsturi, kas vienmēr ir bijusi apvīta nostāstiem – “mēs ikdienā ļoti bieži piesaucam gan Beberbeķu ezeru, gan Beberbeķu muižas vārdu, bet nekad nebija tāda konkrēta stāsta par šo vietu, cilvēkiem, kas tur ir dzīvojuši”. Pētot muižas vēstures materiālus, atklājusies arī kāda interesanta vēsturiska liecība, proti, “Beberbeķos pirms 1.Pasaules kara bija iecere veidot Latvijā lielāko baptistu koloniju un būvēt milzīgas patversmes cilvēkiem, kuri cieš badu, kuri ir jāpāraudzina un pie tikumības jāvērš, un 1.Pasaules karš to visu mums pārtrauca, tā kā, ej, nu sažini, varbūt vēsturē Babītes novads un Piņķi būtu iegājuši kā baptistu citadele”.

“Ļoti liels prieks, ka projekta realizācijā mēs varējām iemūžināt ciemus, kas ir zuduši vai gandrīz zuduši – tas ir Dumpju ciems, kur ir tikai viena māja, Plūģu ciems, kur tikai viena kūts, un šādu mazciemu Babītes novadā vēl ir diezgan daudz, un, domāju, ka tas ir darbs, ko var turpināt, protams, nekopējot šo ideju, bet – meklējot jaunus risinājumus.”

Izziņas stediem ir izmantots tāds elements kā jūdžu jeb versts stabs. Izrādās, versts stabs, kā stāsta vēsturnieks M.Mitenbergs, Babītes novadā ir bijis simbols aptuveni divi simti gadu, “jo no Rīgas ceļš uz Kurzemi, uz Eiropu, varēja vest arī caur Kalnciemu, tātad arī pa ezera šo pusi, un jau no zviedru laikiem 17.gadsimtā Babītes novada kartēs ir iezīmēti jūdžu stabi”.

Projektā tie nav īstenoti precīzi tajās vietās, kur tie vēsturiski atradušies (izņemot Plūgu ciemu), bet projekta īstenotāji atrada aptuveni tās vietas, kur tie varēja vēsturiski atrasties, un kas varētu iederēties velomaršrutā. Taču vizuālie risinājumi – tie gan gandrīz esot identiski vēsturiskajam izskatam. “Tur mēs meklējam arī konkrētas krāsas un tehnoloģijas, kā tas varētu būt realizēts, un, domāju, ka vidē tas ir nedaudz atraktīvi un arī neierasti, jo katrā ziņā nevienā citā Latvijas novadā izziņas stendi vai velomaršruti nav ierīkoti šādā veidā, izmantojot versts stabus. Tas man šķiet atkal mūs padara nedaudz savādākus, un mēs nekopējam klasisko variantu kā parādīt vēsturi.”

Ar šo projektu, ko atbalstīja Babītes novada pašvaldība, “mēs esam sava novada vēsturi iznesuši no muzeja telpām vidē, un arī ko tādu mēs nevaram redzēt citos Latvijas novados, jo vienmēr kāds stends dublē to, kas jau ir novada muzejā. Šeit mēs pieejam citai koncepcijai, ka tā tiešām ir brīvdabas ekspozīcija, un jau tagad cilvēki, izbraukājot astoņus objektus, un arī iepriekšējā gadā uzstādīto objektu, gūst diezgan pamatīgas zināšanas par savu novadu”. Līdz ar šo stendu ierīkošanu, vēsturnieks aicina pārdomāt, ka, iespējams, var sākt runāt par to, ka vietējie iedzīvotāji var attīstīt savu lokālo gidu kustību.

Informāciju apkopojā:

Lelde Drozdova-Auzāne, Babītes novada pašvaldības sabiedrisko attiecību speciāliste